

Allaq - Beaivvás med gamle myter i en fryktet framtid Urpremiere/álgočájálmás bear./fre. 26.02. Guovdageaidnu/Kautokeino.

”Med hvilke ord ville du forklart innholdet i Allaq, til en person som ikke har kjennskap til forestillingen?” Forfatter Cecilia Persson sitt svar på dette er: ”Det handler om en jente som blir forelsket i en bjørn. Og alle vil vel høre en fortelling om kjærlighet og håp?” Vanskeligere er det ikke. Eller det er det jo. For selv om vi er ved kjernen, så er det mer omfattende enn så.

Sommaren i år var torr och snål. Allt brinner, brinner. Heta somrar. Varma vintrar, utan snö och is. Långsamt går det, ändå väldigt fort. Det snöar när det borde regna och regnar när det borde vara snö. Inget växer. Inget liv får plats i askan efter oss.

Med disse ord setter Veiviseren i gang det hele. For det som presenteres i Allaq er en framtidvisjon, der naturen og verden som vi nå kjenner den, har kollapset. Og det handler om en gammel kvinne som blir forlatt for å dø, sammen med sitt eneste barnebarn, Allaq. ”Etter den store katastrofen der jorden tapte sin livskraft, finns det ingen annen som vil ta ansvar for den gamle. Det er bare datterdatteren Allaq som klarer å snakke med henne. Det er bare hun som får svar, når ingen annen ser eller hører.” Slik skriver forfatteren Persson, og fortsetter: ”For å overleve tar den gamle med seg Allaq til et sted hun selv oppdaget i sin barndom, en dal der steinene synger og forteller om sitt liv fra tidenes begynnelse. I steinens dal dør bestemor og Allaq blir ensom med en skikkelse som hun aldri før har sett eller møtt; en bjørn.” Cecilia Persson har bygd sin tekst på tre forskjellige myter, fra tre forskjellige urfolkskulturer; den samiske, inuittiske og fra en indianerstamme i Alaska. Men hun har også latt seg inspireres av sin egen bakgrunn. Cecilia Persson har stor forkjærlighet for naturen og vil med dette også vise, som hun selv sier ”de fantastiske åndelige tradisjonene som finnes hos de arktiske urfolk, som samene er en del av”.

Geahččin soaitá dávjá leahkit nu ahte eai dieđe man birra teáhterčájálmás lea. Danin jearaimetge čállis na: Mot don čilgešit “Allaq”a čájálmása sisdoalu olbmuid geat eai dovdda bihtá? Čállis Cecilia Persson vástidii na: “Máinnas lea nieidda birra gii ráhkásnuvvá guvžii. Gii bat ii áiggoše gullat ráhkisvuodá ja doaivaga birra?” Váddásut gal ii leat. Dahje dan gal lea, vaikko vel leat ge siskkožis de lea mihá viidát.

Geassi lei dán jagi janjas ja šattoheapmái. Buot buollá, buollá. Báhkka geasit. Bivvalis dálvvit, muohtaga haga, jieŋa haga. Hiljit manná, dattege jođánit. Muohtá go galggašii arvit ja arvá go galggašii muohtit. Ii miige šatta. Ii miige ealás gunain mat báhcet min manjis.

Dáiggon sániiguin álggaha Oahpisteaddji bihtá. Boahhteáiggi višuvnnat, gos luondu ja máilbmi nu go mii dovdat, leat gáhččan. Lea muittalus boares áhku birra gean guđdet meahccái jápmit, Allaqain gii lea su áidna áhkkut. “Manjel stuora roasu gos máilbmi duššadii iežas, ii leat šat oktage gii áimmahuššá boaresolbmo. Dušše Allaq nagoda hubmát suinna. Dušše son oažžu vástádusaid, go earát eai oainne eaige gula. Na čálá čállis ja joatká: “Vai heakkas beassá de váldá áhku Allaqa mielde čiegus báikái gos ieš lávii leahkit mánnán, ávžžis gos geađggit lávlot ja muitalit iežaset eallima birra álggu rájes. Bákteávžžis jápmá áhku ja Allaq báhcá okto guovžžain maid ii leat goassege oaidnán ovdal”. Cecilia Persson lea čállán máidnasa golbma iešguđetlágán eamiálmot myhtaid vuodul; sámi, inuhtaid ja indiánačeardda Alaskas. Son lea maid váldán osiid iežas eallimis. Son ráhkista luondu ja háliida čájehit “dákkobokte daid earenoamáš vuoinjalaš árbevieruid mat leat davviálmogii, nugo sámeálmogis”.

Čálli/Forfatter: Cecilia Persson
Sámás/Oversettelse: Magne Ove Varsi
Bagadalli/instruktør: Haukur J. Gunnarsson
Dramaturga/dramaturg: Carsten Palmaer
Lávdehábmén/Scenografi: Bernt Morten Bongo
Bivttashábmén/kostymer: Berit Marit Hætta
Čuovgahábmén/Lysdesign: Øystein Heitmann
Šuokŋadahkki/Komponist: Kristin Mellem
Koreografa/koreograf: Indra Lorentzen
Jietnahábmén/Lyddesign: Kristin Mellem, Nils Johansen

Allaq: Ingá Márjá Sarre
Stefan: Niillas Holmberg
Sakka: Mary Sarre
Guovža/bjørn ja Mihkkal/Mikkel: Ingor Ántte Áilu Gaup
Láidsteaddji /Lederen: Egil Keskitalo
Oahpisteaddji/Veiviseren: Nils Henrik Buljo
Geađggi jietna/Steinens stemme: Kristin Mellem

Mer om mytene som danner grunnlaget for Cecilia Perssons Allaq (šáallošit go lea dušše dárogillii):

Det er den fryktede Allaq fra inuittene som har gitt navnet til forestillingen – Allaq betyr "brun bjørn" på grønlandsk, men ifølge myten er dette en kvinne som "var i sterk følelsesmessig konflikt, og valgte å forlate samfunnet for å bli en villmarkskvinne - en Allaq!" Man trodde da at hun, som til sin mannlige motsvar, Qivitoq, i ensomhet, kunne lære seg en del åndelige ting og at hun kunne komme tilbake i form av et dyr, for å drepe sine motstandere - de som en gang jaget han vekk.

Den samiske bjørnemyten:

Det handler om familien, der de eldre brødrene mobber og trakasserer sin eneste søster, slik at hun velger å forlate familien og gå ut i villmarken for å leve ensom. Der møter hun en bjørn, som tar henne med til sitt hi, der hun får mat, varme og ly for vær og vind. Etter hvert utvikles hennes relasjon til bjørnen og de to innleder et kjærlighetsforhold. De får barn som de føder opp sammen, slik som mange andre familier.

Men så kommer en tid når det blir ondt om mat for kvinnen, bjørnen og deres felles barn. En dag sier bjørnen, at han skal gå bort til menneskene og la seg drepes av dem. Han sier også at hun og hennes barn skal gå dit, når de begynner og koke kjøttet og så skal de kreve å få del av maten og de goder som kommer til å finnes der. Han sier at dette skal bli barnas farsarv, og det skal ingen kunne nekte dem. Siden forsvinner bjørnen og kvinnen ser han ikke mer. Når kvinnen kommer tilbake til menneskene, så viser det seg, at hennes tre brødre har jaktet og drept bjørnen. I gammen koker bjørnens kjøtt og når barna vil spise, får de i første omgangen ikke lov fra husfolket, å forsyne seg av maten. Da tar den eldste gutten en kjepp, og med den slår han mot kjøttgryten og roper "Stå opp min far, stå opp!". Da begynner kjøttgryten å stormkoke, slik at den nesten velter over enden og slukke elden.

Når dette skjer, forstår husfolket, at kvinnen taler sant. Det er barnas farsarv som ligger i gryten. De blir dermed hjertelig velkommen å flytte inn og spise sammen med de andre. Det er jo tross alt, barnas far som frivillig har ofret sitt liv, ikke bare for sin familie, men også for at kvinnens brødre og deres familier skulle få overleve vinteren. Ut ifra dette blir denne kvinnen en viktig person for folket. Det blir hun som lærer samene om hvordan man skal legge sammen bjørnens ben og begrave skjelletet i rekkefølge, når man har spist opp kjøttet. Da skal bjørnen atter fødes fra jordens midt, også neste år. Og da skal menneskene alltid ha noe å spise.

Myte fra urfolk fra Alaska, Atahbasc stammen:

Myten om 2 kvinner som møtes, som forfatter Welma Wallis skrev ned i boken med samme tittel. Det handler om 2 gamle kvinner som blir forlatt for å dø. Når de blir alene og begynner å tenke litt sammen, så minnes de denne bortgjemte dalen, som de en gang besøkte i sin ungdom. Gjennom å ta seg dit, finne ly og klare å snare småvilt (som jo gamle ofte gjør også hos oss) så klarer de at overleve, til tross for at de er bra gamle og skrulle. Når så de andre kommer tilbake, vil de ikke ha stort mye å gjøre med dem, siden de bare tenker på seg selv.

Myte fra inuitter, Grønland:

En grønlandsk tradisjon, der gamle folk, når det var riktig harde kår, kunne bestemme seg for å forlate samfunnet for å ikke være en belastning for sine nærmeste. På Grønland kunne en person, som var i sterk følelsesmessig konflikt, velge å forlate samfunnet for å bli en villmarksmann - en Qivitoq! Man trodde da at han i ensomhet, kunne lære seg en del åndelige ting og at han kunne komme tilbake i form av et dyr, for å drepe sine motstandere - de som en gang jaget han vekk. Når "villmarksmannen" eller Qivitoqen var en kvinne (hvilket tydeligvis var svært uvanlig) så fikk den navnet Allaq! Og denne Allaq var da enda mer kraftfull og fryktet hos samfunnets folk.